

בית המדרש
"מאור חיים"
קרית-ספר

מאור השבת

בטאון תורני - להלכה, הגות ומחשבה שע"י איגוד חניכי ישיבת "מאור התלמוד" קרית ספר

שנה ז' ♦ גליון 329 ♦ פרשת ויחי ♦ ט"ז תבת תשע"ז

כ"ד

פשרה - האם דינה כ"משפט"



חייב. ובפשטות טעם החילוק הוא, שעל עשה חייב להוציא עד חומש ממונו, ושלל לעבור על לאו חייב להוציא כל ממונו. ולפי"ז יהיה חייב לאבד עד חומש אף בתחילת דין ולא משמע כן.

ואפשר ליישב, שהעשה הוא ממצוות בין אדם לחברו, שחייב להשקיט הריב ביניהם, ולכן אינו מחויב להוציא עליו אילו חומש כי שלו קודם לשל כל אדם, והלאו דלא תגורו הוא איסור לשמים, ולכן חייב להוציא עליו ממונו כשאר לאוים.

אמנם יש לדון בביאור זה בתרתי: חדא, דהנה דנו אם אף עכו"ם מוזהר על לא תגורו, והמנ"ח נקט שהוא מוזהר כי זה מכלל הדינים שנצטוו עליהם בני נח. ולדבריו מוכח שאין חילוק בין הלאו לעשה, שאם נאמר שהעשה הוא מחויבי בין אדם לחברו והלאו הוא לשמים, א"כ לא יכלל בכלל הדינים שנצטוו בני נח, ובע"כ גדרי הלאו והעשה שווים, או שנאמר ששניהם [החיוב לדון ואזהרת לא תגורו המחייבת לדון] מכלל המצוות למקום, או ששניהם מדיני בין אדם לחברו.

ועוד שבהגהות הגרעק"א ליו"ד (סי' קנז סעי' א) ובפ"ת שם הביאו חבל רבותינו האחרונים שדנו האם על לאו שאין בו מעשה חייב ג"כ למסור כל ממונו, או שחייב זה הוא רק על לאו שיש בו מעשה, ולדבריהם אין חיוב להפסיד ממונו על לאו זה שהוא בשבט ואל תעשה, שנמנע מלדון. וא"כ צ"ב מדוע חייב להסתכן באבדן ממונו על הלאו דלא תגורו מפני איש.

וצ"ל לפימש"כ הר"ר בשע"ת (שער ג אות לב) וז"ל: "לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא. הוזהרו בזה להאמין שלא יקרנו נזק מצד משפט הצדק כאשר לא נכיר בו פנים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים ח): 'שלוחי מצוה אינם נזוקים לא בהליכתם ולא בחזירתם'. וזהו פרוש 'כי המשפט לאלקים הוא' - שלא יבואכם נזק בסיבתו".

וכן כתב בהמשך (אות קפח): "וחייב האדם למסור עצמו לסכנה, ואל ישיא את נפשו עוון אשמה כזאת... אף כי היושב על המשפט אין לו לפחד מאנוש ימות, שנאמר: 'לא תגורו מפני איש'", ולכן על החובה להיעשות דין אין חיוב להפסיד ממונו.

ולפי"ז מובן שאזהרה זו היא גם בזמן הזה, ואינה כאזהרת קללת השופט וחובת מינוי דיינים שאינן נוהגות בזה"ז, כי אזהרת לא תגורו אינה מאזהרות הגברא השופט אלא חובת אמונה שלא יקרהו נזק בסיבת "המשפט", ולכן בזה"ז שעבדין שליחותייהו אף שאין הדיין קרוי אלקים מ"מ הוא עושה "משפט" ו"המשפט לאלקים הוא". ולפי"ז מסתבר יותר שבבני נח לא תהיה אזהרת לא תגורו, כי היא מחויבי האמונה שהמשפט לאלקים הוא "אלקים נצב" רק "בעדת א-ל" ולא בקרב ב"נ.

ומובן גם מה שתלמיד אף שאינו דין מוזהר באזהרה זו, כי גם הוא בשעה שאומר דעתו נעשה שותף ל"משפט" וגם לו יש אזהרה והבטחה שלא יקרהו נזק בסי' המשפט.

האם פשרה היא מעשה ב"ד

מעשה יש לדון אם גם בפשרה יש אזהרות אלו, ויסוד השאלה האם פשרה גם היא בכלל ה"משפט" או שאינה אלא קבלת בעלי הדברים שמקבלים על עצמם לעשות פשרה ביניהם.

והנה נחלקו בגמ' אי מקשינן פשרה לדין, ומסקינן דפשרה צריכה קנין. ולכאורה אחר דפשרה צריכה קנין, והיינו התחייבות בעלי הדברים שאם יתחייב בפשרה ישלם וכן אם יפסיד ימחל בקנין, א"כ אין היא מעשה "משפט" כלל.

אמנם הרמב"ם פסק דפשרה בשניים ולא באחד, ואעפ"כ פסק שצריכה קנין, ואינו מובן מאי שנה מנאמן עלי אבא ורועה בקר שיכול לקבלו בקנין.

ולכאורה מוכח מכאן, שיסוד דין הפשרה הוא שניתן כח לבי"ד לפשר ולא רק לפסוק את הדין. וכן מבואר בשו"ת הרא"ש (כלל ק"ו סי' ה) שהאריך שם וסיים: "כל זה סברתי והארכת, להודיע שאין כח ורשות להוציא את הדין חלוק מתחת ידו [להניחו במחלוקת]. שצריך לגמור ולהשלים את הדין כדי להטיל שלום בעולם. ולכן נתנו חכמים רשות לדיין לפסוק לפי ראות עיניו, במקום שאין הדבר יכול להתברר בראיות ובעדויות, פעמים באומדן הדעת... ופעמים על דרך פשרה". והיינו שכשם שמצינו דין שודא דדייני, כן יש כח להטיל שאר פשרה כשאין מוצא אחר, ומשמע מדבריו שדין זה הוא אף בכפייה.

"לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו" (בראשית מט, ט). מפסוק זה למדנו על כח המשפט בישראל. ויש לדון כדלהלן:

א. שניים שבאו לדין בפני בי"ד, ותוך כדי הדיון רואה אחד הדיינים שלא כדאי לו לדון בעסק זה, האם יכול להסתלק מן הדין. ב. בחור שהיה נוכח בשעת הדיון ויש לו דעה בדין זה, האם יביע דעתו או שאין ראוי לו להתערב. ג. האם יש הבדל בדבר זה בין באו לדין או באו לפשרה.

אזהרת לא תגורו במשפט

ברמב"ם (ריש פ"ב מסנהדרין) ובשו"ע (ריש סי' יב): "שנים שבאו לפניך לדין, אחד רך ואחד קשה, עד שלא תשמע את דבריהם או משתשמע את דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה, אתה רשאי לומר להם איני נזקק לכם, שמא יתחייב הקשה ונמצא רודף אחר א הדיין, אבל משתשמע את דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה, אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם, שנאמר: 'לא תגורו מפני איש', שלא תאמר איש פלוני רשע הוא, שמא יהרוג את בני, שמא ידליק את גדישי, שמא יקצץ נטיעותי".

וברמב"ם (שם) הלכה ב': "וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר, אם שתק הרי זה עובר משום 'לא תגורו מפני איש', ועל זה נאמר: 'מדבר שקר תרחק'". ויש להסתפק האם לאוים אלו ישנם כשדנים בזמן הזה בפשרה, ויסוד הספק הוא בתרתי: א. י"ל שאף בדין אין את הלאוים הללו רק על דיינים סמוכים, וכמו שחובת מינוי דיינים אינה נוהגת רק במינוי סמוכים, וכן איסור קללת דין יש אומרים שהוא רק על דין סמוך הנקרא 'אלקים', א"כ אולי רק הוא מוזהר בלאו דלא תגורו, ופשרה אינה נעשית בסמוכים. ב. י"ל שפשרה אינה נקראת כלל דין שהדיינים דנים, אלא שהיא התחייבות הבע"ד, ועל זה אין אזהרות אלה.

מאימתי עובר ממונה לרבים בלא תגורו

ברמב"ם ובשו"ע מבואר, שהממונה לרבים חייב להזדקק לדין אפילו קודם שישמע דבריהם.

והרדב"ז כתב שטעם דין זה שהממונה לרבים חייב להזדקק, הוא משום שאין לו חשש שירדפוהו כי הרבים יסייעוהו, ע"ש. ומשמע שאם יש לו חשש הריהו פטור.

אבל בביאור הגר"א נראה שהממונה לרבים חייב להזדקק לדין אף אם יש לו חשש שירדפוהו, וצ"ב במה פליגי.

מדוע אין בתחילת דין לאו דלא תגורו

והנה במה דאמרינן שהלאו דלא תגורו הוא רק אחר שידוע להיכן הדין נוטה, ביאר הסמ"ע שכיון שמבואר בתורה שאזהרת לא תגורו היא "כי המשפט לאלוקים הוא", א"כ אין האזהרה אלא על המנועות מן "המשפט" ועיקר המשפט הוא בגמר דין, וממילא האזהרה היא רק על שעה זו.

ובלבוש כתב טעם אחר, ש"לא תגורו שתי לשונות משמע, לשון יראה כמו 'מגור סביב' (תהלים לא) ולשון כניסה ואסיפה כמו אוגר בקיץ, לפיכך פירשוהו אחר ששמעת דבריהם וידעת להיכן הדין נוטה אל תאסוף את דבריך שלא אומרם מפני היראה, שאחר שידע להיכן הדין נוטה שייך לומר לשון אסיפה ולא קודם לכן".

ולפי דבריהם מבוארת דעת הרדב"ז שאף דין ממונה אינו חייב להסתכן בתחילת דין, כי החובה להכנס לסכנת הפסד היא רק על הלאו דלא תגורו ולא על המצוה לדון. ודין ממונה מצווה בעשה של "בצדק תשפוט", אבל אין בו לאו דלא תגורו בתחילת דין, אמנם מדברי הגר"א משמע, שבדין ממונה ישנו לאו דלא תגורו אף בתחילת דין, והיינו שהוא סובר שכל מי שהוא כבר דין מוזהר בלא תגורו, וקודם שנעשים דין ישנה רק מצות עשה ד"בצדק תשפוט" וכל אדם נעשה דין רק כשהוא יודע להיכן הדין נוטה, ולפני כן יש עליו רק מצוה להיעשות דין, ולכן מתחילה אזהרת הלאו רק משעת ידיעתו להיכן הדין נוטה, אבל ממונה לרבים יש עליו שם דין מעיקרא ולכן הוא מוזהר גם באזהרת לא תגורו מפני איש וחייב לדון גם כשישנה סכנת הפסד.

מדוע חייב להפסיד על הלאו את ממונו

למדנו מן האמור, שלכו"ע על הלאו חייב להכנס לסכנת הפסד ועל העשה אינו

הליכות והלכות

הרב אריה דוד קאפמאן

לע"נ הרב חיים מאיר ב"ר יחיאל ז"ל ומרת שרה רחל ב"ר משה ע"ה

שאלה: מעשה שהיה שירדתי במדרגות בשבת בבוקר בחדר המדרגות של הבנין שלי, ומצאתי ברצפה שנפלה המזוזה של הדירה של אותה קומה. ויש כאן לברר ב' דברים: א. האם אפשר להרים את המזוזה מהרצפה או"ד היא מוקצה? ב. האם אותה משפחה יקרה, יכולה לגור בבית שאין בו מזוזה בכניסה של הבית?

דיני מזוזה

יש עוד נפק"מ בכ"ז. אדם שמוריד את מזוזות הבית ומוסרם לבדיקה. האם זה מותר לכתחילה, שהרי הוא מבטל מ"ע ואסור לו להישאר בבית? אלא ד"ל שבדיעבד יכול להישאר בביתו, דהוי אונס ואין לו דירה אחרת. וכ"מ במג"א (או"ח סי' י"ט סוסק"א) וז"ל: "מיהו י"ל דמיד כשנפסק (הציצית) מחוייב לפשוטו ולתקנו, משא"כ מזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו". ונוגד לפרמ"ג.

מצאתי שכ' הגר"צ קרליץ שליט"א (חוט שני מזוזה סי' רפ"ה ס"א סק"ב), לגבי אדם שמוסר מזוזות ביתו לבדיקה עוד סברא להקל. דכל שהאדם מתעסק בשביל שיהא לו את המצווה, לא נחשב שמבטל את המצווה. וכיון שחכמים תיקנו לבדוק את המזוזה, הרי זה לצורך מצוה שהוא מתעסק שיהיו לו מזוזה, ולא נחשב שמבטל את המצווה, ואין לו איסור לגור אז בבית. עכת"ד.

ומוסף שם הגר"ק, דיש לצמצם ולמעט את הזמן שאין מזוזות בפתחי ביתו, וכגון שמוסרם לבדיקה. דאם מוסר למגיה בבוקר ומחזיר ללילה, מנהג העולם להתיר, אבל ליותר זמן לא. ויש מנהג העולם שעד יום א' לא נחשב היסוד"ד לענין מזוזה והברכה.

וכמו"כ, כשמוציא את המזוזה מן הפתח כדי לצבוע, יש למעט ולצמצם את הזמן שאין מזוזה בפתחים. עכת"ד.

וב' השו"ת תשובות והנהגות (ח"א יו"ד סי' תרמ"ג) איך מותר למסור מזוזות לבדיקה, הרי בינתיים נשאר הבית בלא מזוזה ומבטלין מ"ע דאורייתא? וצ"ל שאין איסור לגור בלי מזוזה אלא מצוה לקבוע מזוזה. וא"כ כשהוא אנוס לקיים תקנת חז"ל לבדוק, פטור ולא ביטל מ"ע.

אמנם מצד שני לא ברור. שהרי מצד הדין המזוזה כשרה דנעמידנה על חזקתה, וא"כ למה לא נחייבו לקבוע מזוזה גם בזמן שנתנה לבדיקה כדי שלא לעבור על מ"ע דאורייתא. וע"כ נר"ל שנכון להשאיל מזוזה לזמן זה, עד אחרי הבדיקה ובה יוצא מכל ספק. ונראה לנהוג כן עכ"פ בבית שלו שהחייב מה"ת. ולא כדאי לבטל המ"ע אפי' רגע. ובפרט שכ' השו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' ע"א) להחמיר מאוד בזה, ומסיק דבמזוזה עובר כל רגע ורגע במ"ע וחייב לפזר ע"כ כל ממונו ולא רק חומש. אבל בשכירות שחייב רק מדרבנן אולי יש לסמוך על המנהג להקל. עכת"ד.

לגבי השאלה שלנו, שנחלקו הפוסקים, הפרמ"ג והשו"ת אב"נ וערוה"ש והבא"ח עם הב"ח והמג"א, יש לציין שלד' הפרמ"ג שצריך לצאת מביתו כשאין לו מזוזה בפתחו ויש לו דירה אחרת, נראה לכאן שהיינו דוקא לפוסקים דכשאינו דר שם אינו חייב במזוזה, והם המג"א (סי' יט' סק"א) וסי' כ"א סק"ב) והשו"ת רעק"א (ח"א סו"ס ט') דבעינן שידורו בו עכשיו. (עי' חוט שני מזוזה סי' רפ"ה ס"ג, עמ' נ"ה - נ"ז, ושע"ה צ"ס ס"ק מ"ד. מ"מ אחר שקבע בה מזוזה אסור לו ליטלה משם, כמבואר בב"מ ק"א). אבל לפוסקים דבית שלו חייב במזוזה אף כשלא דר שם, אינו מרויח במה שיוצא ממנה, ובפרט שנשארים חצצים וחייב משום בית האוצר (שו"ע יו"ד סי' רפ"ו ס"א - ב.).

להלכה למעשה

פוסק החובת הדר (פ"א סי' ס"ה סק"ב) לחומרא כד' הפרמ"ג, וכ"ד מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (מזוזות בתק"י רפ"ה ס"א בהל' ד"ה מצות עשה). מאידך כ' בשו"ת סופר המלך (ח"א סי' כ"ד) דלכתחילה יש לו להחמיר כד' הפרמ"ג וסייעתו, אמנם אם קשה לו, בשעת הצורך יש לו לסמוך על הפוסקים הנ"ל (ב"ח מג"א) שאי"צ לעקור את דירתו, ובפרט שעיי"ז יגרום לו שיתבטל עונג שבת. וה"ה ביום חול.

וכ"פ השו"ת מהרש"ג (או"ח ח"א סי' כ"ח, וח"ג סי' ד') דכל עניינים שציוותה התורה במצות עשה, ולא כתבה איסור על העושה בלא קיום המ"ע, כגון לישב בבית שאין בו מזוזה או אפי' לאכול בסוכות בלא סוכה וכדו', בכל אלו אם אנוס הוא בקיום המצוה, אין עליו שום איסור לדור בבית בלא מזוזה או לאכול פת חוץ לסוכה. דכל אנוס רחמנא פטריה. עכת"ד. ונגד לש' הפרמ"ג וסייעתו.

מהי העצה?

- 1) אעפ"י שבשעת הצורך י"א דיכול להישאר בביתו, מ"מ מי שיש לו מזוזה כשרה בא' מן החדרים (מטבח - חדר שינה), יש לו להדר ולעבור לאותו חדר. (שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' י"א, וערוה"ש סי' ה').
- 2) אמנם זה לא מוסכם לכו"ע, כיון שהמזוזה בפתח הדירה היא עיקר חיובו של הבית. אפשר להפקיר את הבית בפני ג' אנשים, דכל בית של הפקר פטור ממזוזה ל' יום, וכמ"ש במס' שבת (קל"א, ע"א וע"ב) הדר בבית של הפקר פטור ממזוזה. וכ' בחיד' הריטב"א שם, שאם דר שלושים יום בבית הפקר חייב במזוזה, מפני שמיחזי כשלו. וצריך להפקיר את כל הבית, ולא סגי להפקיר רק את מזוזות הבית או המשקוף. והעצה הזו מועילה גם לאדם שנתן את המזוזות לבדיקה. ועי' בס' עלינו לשבח (שמות פר' בא (י"ג, כ"ג), עמ' ר"ה) בענין זה.

תשובה: כ' הפרמ"ג (או"ח סי' ל"ח א"א ס"ק ט"ו. והו"ד בפ"ת יו"ד סי' רפ"ה סק"א) דאם נודע לו בשבת ויו"ט שאין מזוזה בפתחו, ויש לו בית אחר, מחוייב הוא לצאת. אבל אי לית ליה בית אחר שרי לדור בתוכו. ומוסיף הפ"ת, ונראה דה"ה אפי' בחול אם אין מזוזה רשאי לדור בתוכו אם אין לו בית אחר. וכ"פ הערוה"ש סי' ה', ובא"ח (ש"ש כי תבוא ס"ב), ושו"ת חסד לאברהם (חניינא יו"ד סי' ט"ט).

זוג צעיר דאין לו מזוזה בפתח הבית, ויכולים ללכת לבית של ההורים, לא נחשב שיש להם בית אחר. שמעתי מהגר"א דינר שליט"א.

וצ"ב באיזו מציאות של בית מדבר הפרמ"ג?

וי"ל, שמעתי מהגרמ"מ קרפ שליט"א, שהפרמ"ג מיירי בדירה קטנה של חדר א', וכך היו גרים בזמנם וחילקו את הדירה ע"י וילון ארוך ועשו שתי חדרים קטנים.

וא"כ בדירות שלנו שיש בהם כמה חדרים, כשנפלה המזוזה של הכניסה הראשית, האם יכולים להיכנס לא' החדרים הפנימיים שיש בו מזוזה?

וענה לי שאפי"ה אינו לכתחילה, דהרי כ' הרמ"א יו"ד סי' רפ"ז ס"ב "המנהג נתפשט במדינות אלו דרוב עולם סומכין על מזוזה א' שעושין על פתח בתיהם, ואינו נכון ואין להם ע"מ שיסמכו, לכן כל ירא"ש יתקן ביתו כדין בכל הפתחים החייבים" (מהר"ל), ורואים מאן דלא פשוט דמועיל לעבור לא' החדרים הפנימיים. ולפענ"ד כ"מ בשו"ע יו"ד סי' רפ"ו סעיפים ט"ז - י"ח. ולכן נראה לבאר מהי העצה בנידו"ד.

לשאלה א'

הגר"נ קרליץ שליט"א [חוט שני מזוזה: סי' רפ"ט ס"א סק"ב] מסתפק לגבי מזוזה מגולגלת דאי אפשר לפותחה שנפלה בשבת ומוטלת כך על הרצפה, האם מותר להגביה משום ביזיון ואינו מוקצה. ואם אפשר לפתוח את המזוזה באופן שאפשר לקרוא בה בשבת שהרי היא ככל כתבי הקודש שאינם מוקצה. ואפשר נמי שאף המיגו דאיתקציא שהיתה מחוברת מער"ש שאינם בזמן שאפשר לקרות בה. עכת"ד. ולמעשה אפשר להרים את המזוזה בשינוי אצבעות של היד. ושו"ר באשרי האישי (יו"ד ח"ב פס"ד סכ"ב) בשם הגר"י"ש אלישיב זצ"ל, שמזוזה אינה מוקצה, אפי' נפלה בשבת, דדין כלי יש לה כמו שאר כתבי הקודש. שלמי יהודה עמ' כ"ח ס"ב סק"ב. ופשוט דאסור לקבוע שוב את המזוזה בפתח בשבת עצמו, משום איסור "בונה". מזוזה שנפלה, חשיב הפסק וחוזר ומברך (אשרי האישי שם פס"ג ס"ז). ויש מקילין להחזיר את קלף המזוזה לבד לקנה שלו ומי שמקיל יש לו על מי לסמוך (שו"ת שבה"ל ח"ד סי' קמ"ג). ועי' מזוזות ביתך (סוף סי' רפ"ו סכ"ב) ובה"ל (שם).

לשאלה ב':

מקור לפרמ"ג הוא בקרבן העדה (ירושלמי סוף מס' מגילה), הגמ' שם דנה מה עדיף לקנות קודם, תפילין או מזוזה? ונחלקו בזה רב הונא ושמואל. וכ' הקה"ע כשיש לו בית אחר אסור לדור בבית שאין בו מזוזה.

כ' השו"ת אב"נ (יו"ד סי' שפ"א סק"ד) להחמיר בזה יותר, ומוכיח מדברי האשכול שהבונה בית חדש חייב לעשות בו מזוזה מיד. ואעפ"י שכ' חובת הדר הוא, י"ל שצריך לעשות מזוזה קודם שידור בו, מיד כשגמר הבניה שיהי' שמור תיכף מן המזיקין. ולכן מברך "לקבוע מזוזה" אפי' קודם שנכנס לדור. דלא כציצית שמברך בשעת העיסוף. ולכן כיון שאסור לגור בבית בלי מזוזה, אם בשבת נפלה המזוזה אסור לו לדור בו. וחייב לעבור דירה. עכת"ד. אמנם יש חולקים על הפרמ"ג.

דכ' הב"ח (יו"ד סי' רפ"ח סוף ס"ה) האדם דאין לו מזוזה כשרה ידור בלא מזוזה, ונפשו עגומה שיהא דר בבית בלא מזוזה, וישתדל לקנות מזוזה כשירה, דלא כהפרמ"ג.

כ' השו"ע (או"ח סי' י"ג ס"ג) "אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול לא יסירו מעליו עד שיגיע לביתו, דגדול כבוד הבריות. הג"ה ואפי' טלית קטן כו' אי"צ לפשוט כו' מכח כבוד הבריות". ומקורו בגמ' מנחת (ל"ז, ב.).

וכ' המג"א (סק"ו), דגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן, כרמלית, והמג"א סק"ח, מעתיק את לשון המרדכי 'ותדע דאטו במזוזה ומעקה אסור ליכנס לבית שאין בו מזוזה ומעקה אלא בעמוד ועשה (פי' מצות עשה) קאי ותו לא'. זאת אומרת שאין איסור לאו (לא תעשה) לגור בבית בלא מזוזה, אלא רק דמבטל מצות עשה. ולכן כשיש אונס וכגון שנפלה המזוזה בשבת מותר לו להישאר בבית, רק שמבטל מצות עשה. וזה נגד דברי הפרמ"ג.

ויש עוד נפק"מ בכ"ז. אדם שמוריד את מזוזות הבית ומוסרם לבדיקה. האם

פנינים

מפרשת השבוע

פִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ
וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה
אֲבִידְךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה
וְאֶת אֶפְרַיִם (מח, א)

עד יעקב לא היה חולש אלא יעקב בעצמו רחמי הוזה חולשא שנאמר "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" (ב"ע פס.)

בגמרא מבואר שעד תקופת יעקב אבינו לא היתה חולשה בעולם עד שבא יעקב אבינו וביקש על כך [וכעין זה נמצא בפרקי דרבי אליעזר (פרק נא) מ'יום שנברא העולם לא היה אדם חולה, אלא, ככל מקום שהיה אדם אם בדרך אם בשוק ועטש, היתה נפשו יוצאה מנחיריו ומת, עד שבא יעקב אבינו ובקש רחמים על זאת, אמר לפני הקב"ה, רבונו של עולם אל תקח את נפשי ממני עד אשר אני מצוה את בני ובני ביתי, ונעתר לו שנאמר "ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", ושמעו כל מלכי הארץ ותמהו, שלא היה כמהו מיום שנבראו שמים וארץ, לפיכך חייב אדם לומר לחברו בשעת עטישותו 'חיים', שנהפך מוות העולם לאור, שנאמר "עֲטִישְׁתוּ תְהֵל אור" (איוב מא, ט).]

ויש לדקדק מדוע חז"ל הביאו ראיה שמוזמן יעקב אבינו היתה חולשה, הרי לזה אין צורך ראיה כלל שזה דבר שענינו רואות, ולכאורה היה ראוי שיביאו ראיה שקודם יעקב אבינו לא היתה חולשה בעולם, ועוד קשה, הרי ישמעאל היה חולה והוא היה לפני יעקב אבינו, וגם בחז"ל מבואר (ב"ב טו: וילקוט שמעוני רמז ק) 'מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד נתרפא' (קושית התוספות שם, עיי"ש).

לכן נראה - אומר רבי יעקב לורברבוים מליסא [בעל נתיבות המשפט] בספרו נחלת יעקב - הדבר ברור שגם קודם יעקב אבינו היתה חולשה בעולם, אלא שעד שיעקב אבינו לא ביקש על כך היו סבורים כולם שישוריים אלו הם דבר רע, ויעקב אבינו חידש שיש מעלה באותם ישורים וחולשה, והם בבחינת 'ישורים של אהבה' כדכתיב "פִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ" (משל ג, יב), כמבואר בברכות (ה) ועוד אמרו, שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה (שבת יב:).

וזה אמרו חז"ל, עד יעקב לא היתה חולשה, כלומר, לא היו מאמינים שיש מעלה בחולשה, לומר שמי שמתייסר הוא מאהבת ה', וכשבא יעקב וביקש על החולשה היו רואים שיש מעלה לחולשה, והראיה לכך מרבי "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ויקח שני בניו עמו" והיה סיפק ביד יעקב לברכם לפני מותו, ואף שבוודאי כבר ברכם יעקב כמה פעמים באותם י"ז שנים שהיו במצרים, אלא מכאן שהיה ליעקב ענין מיוחד לברכם עתה משום שהיה חולה והשכינה נמצאת מראשותיו, ואז יש מעלה לברכה יותר משום שהיא במקום חולת השכינה, וענינו רואות דיש מעלה לחולשה.

וכוזה יתבאר מאמרם (ב"ב שם) עד חזקיה לא היה חולה דאיתפח [שהתרפא], והדבר תמוה הרי ישמעאל חלה והתרפא, וגם הוא נגד הטבע.

ונראה שגם זה יתבאר כנ"ל, הנה הדבר ידוע שלפעמים הקדוש ברוך הוא מייסר את האדם כדי לעוררו בתשובה, "כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחייה", וזה מחסדי הבורא.

ודבר זה לא היה ברור ולא היו מאמינים בזה עד שראו את חזקיה שהיה חולה חולי אשר ימות בו, ועשה תשובה ונוספו לו ימים על ימיו, אז האמינו גם בזה.

זכות קבורה

וְאֵנִי בָבָאִי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאָרְץ פְּנֵעַן בְּדָרְךָ ... וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּדָרְךָ

אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם (מח, ז)

וְאֵנִי בָבָאִי מִפְּדֵן מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאָרְץ פְּנֵעַן וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּדָרְךָ

עשיתי לאמך שהורי טתה סמוך לבית לחם (רש"י)

יש לבאר מדוע יעקב אומר זאת ליוסף בשעה שבא עם בניו להתברך ויעקב אומר לו ש"אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", לכאורה היה לו לומר זאת כשביקש ממנו לקבור אותו בארץ ישראל "וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי וְנִשְׁאַתִּי מִמִּצְרַיִם וְקִבְרָתִי בְּקִבְרֹתָם" (מח, ז) ואז היה ראוי שיאמר לו מדוע הוא מטריר עליו למרות שהוא לא קבר את אמו במערת המכפלה, וגם עיקר התירוץ חסר, מדוע באמת לא קברו את לאה במערת המכפלה.

ולזה נראה - אומר רבי יעקב לורברבוים מליסא [בעל נתיבות המשפט] בספרו נחלת יעקב - כשלאה אמרה "הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים" (כט, לד) כוונתה היתה שמעתה יש לה את הזכות להיקבר עם יעקב, מכיון שנטלה חלקה בבנים והיא ילדה לו שלושה בנים (עי' באלשון הק"ש שם שפירש כן).

ומעתה, לאחר שיעקב אמר כאן שאפרים ומנשה נחשבים בעיניו כראובן ושמעון, א"כ גם לרחל יש שלושה שבטים, אפרים ומנשה ובנימין, ומן הראוי היה שתתייחד עמו בקבורה.

ולזה אומר יעקב ליוסף שאע"פ שאפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, ונטלה רחל ג"כ חלקה בבנים, מ"מ "ואקברה בדרך אפרת", ולא במערת המכפלה להתייחד עמה בקבורה, והטעם לזה, כי "בבואי מפדן מתה עלי רחל בעוד כבדת ארץ לבוא אפרתה" ומשום מרחק הדרך קברתיה שם ולא במערת המכפלה.

וביאר הרמב"ן (לעיל כו, ה, וכן, וביקרא יח, כה) שהסיבה שמתה רחל קודם ביאתם לארץ היתה משום שהאבות קיימו כל התורה כולה, ומקום הקיום הוא בא"י ומכיון שיעקב נשא ב' אחיות, והתורה עתידה לאסור נישואי ב' אחיות, לכן קודם בואה לארץ הברכה רחל לאגום

לע"נ האשה החשובה מרת מלכה בת ר' יעקב אריה הלוי

והסיבה שרחל מתה ולא לאה, הוא משום שלאה היתה אשתו הראשונה, שקידושי לאה היו קודם, [ולא היו קידושי טעות אלא קידושין עפ"י הדיבור] וכשהגיעו לארץ ישראל נחשב הדבר כאלו רחל נשאת לו באיסור, ולכן מתה רחל. וזה אומר יעקב ליוסף, כיון שבבואי מפדן בעוד כבדת ארץ לבוא אפרתה, שהוא סמוך לארץ ישראל, מתה עלי רחל, ובוזה הראה לי הקדוש ברוך הוא שלאה היא זו שניסת לי בהיתר, ורחל ניסת לי באיסור, הוכרתי לקוברת בדרך ולכן לאה תזכה להיקבר עימי.

נמצא, שרק לאחר שיעקב אומר שיש לו מרחל שלושה בנים הוא צריך לבאר ליוסף מדוע אימו לא נקברה עימו.

ברכת שמעון ולוי

כָּל אֵלֶּה שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרַךְ

אוֹתָם אִישׁ אִישׁ כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אוֹתָם (מט, כח)

וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרַךְ אוֹתָם. והוא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרן, אלא כך פירושו, וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין. יכול שלא ברך לראובן שמעון ולוי ת"ל ויברך אותם כולם במשמע: **אִישׁ אִישׁ כְּבִרְכָתוֹ. ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד: בְּרַךְ אוֹתָם. לא היה לו לומר אלא איש אשר כבדתו ברך אותו מה ת"ל ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפות של זאב ולנפתלי קלותו של איל יכול שלא כללן כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם: (רש"י)**

בפסוק זה ישנה כפילות, שאחר שאמר "וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם" חזר ואמר "איש אשר כבדתו ברך אותם", והדבר צריך ביאור.

ורש"י הרגיש בזה וביאר, שאע"פ שלכאורה יעקב לא בירך את שמעון ולוי, ת"ל "ויברך אותם" כולם במשמע, הרי שיעקב בירך את כולם.

ומה שחזר הכתוב ואמר "ברך אותם", היינו לאחר שבירך כל אחד בכרכה הראויה לו לבדו חזר וכלל את כולם בכל הברכות.

והקשה השפתי חכמים מנין לרש"י שאף ראובן שמעון ולוי התברכו, ואם משום שכללם כולם בכרכה אחת הלא למדנו זה מ"ברך אותם" שבסוף הפסוק, וא"כ מהו "ויברך אותם"

והברכה שבירך יעקב אבינו לשמעון ולוי באמרו: "אָרוּר אַפֶּס פִּי עַד וַעֲבַרְתֶּם פִּי קִשְׁתָּהּ אֲחֻלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְרַיִם בְּיִשְׂרָאֵל", אומר האבן עזרא "אָרוּר אַפֶּס". היא תפילה שיחסר אפס וטוב להם, כי ארוּר היפך ברוך, וכאשר הברכה תוספת הארורה מגרעת, כלומר ארוּר פירושו חסרון, ויעקב התפלל שכעסם יפחת וכך טוב להם.

ויותר מכך כתב החוקני "אָרוּר אַפֶּס". אין זו קללה אלא ברכה, כלומר, יהי רצון שלא יצליחו באפס כדי שלא ירגילו להיות רגונים."

והתיקון למי' הכעס הטבועה בשמעון ולוי הוא "אֲחֻלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְרַיִם בְּיִשְׂרָאֵל", שנחלת בני שמעון נפלה בתוך חלקו של יהודה, והיתה מפוזרת בחלק יהודה, ואף לוי לא קיבל נחלה בארץ אלא ארבעים ושמונה ערים מפוזרים בין השבטים.

ודבר זה הוא תיקונם, שחיבור בין כוחות שווים מחזק אותם, ולכן הפירוד טוב לרשעים, וגם במידות הרעות הוא כן, שאם יפגשו שני אנשים קמצנים מיד תגדל קמצנותם ורע להם, וכשיפרדו יוכלו להרפא.

ואף שמעון ולוי שיש להם מידת הכעס, טוב להם להיות מפורדים וכך יוכלו להרפא ממדת כעסם (עי' דרשות הר"ן).

ויותר מכך, מבואר בחז"ל (ב"ר צח, ה) ששמעון ולוי יהיו מוכרחים להתפזר בין השבטים לחפש מזונותיהם, שאין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים, ושבתו של לוי עשאו מחזורים על הגנות התרומות ומעשרות ודבר זה הוא תיקון למידת הכעס, שהעז צריך להשפיל עצמו ורוחו ולבקש צדקה, ואף מלאכת הספורות דורשת מדת הסבלנות, וכן ללמד תינוקות, וכן הלוי צריך לבקש תרומותיו בלשון יפה בכדי שיבחרו בו ליתן לו המתנות.

וכך נראה כוונת הספורנו שפירש ארוּר אפס. יחסר אפס בשפלותם וקושי מזונותיהם ע"י חלוק ותפוצה.

מבואר א"כ, שיעקב אבינו הכין לשמעון ולוי את הדרך להרפא ממידת הכעס, והוא ע"י שלושה דברים: א. תפילה שיחסר אפס ויפחת. ב. חלוקתם והפצתם בין השבטים בכדי שלא ישפיעו אחד על השני. ג. הכנת פרנסתם באופן שיכריח אותם להשפיל עצמם, וזו הברכה הגדולה ביותר.

כניעה ראויה

כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּה שָׂא נָא פֶּשַׁע אֲחִידְךָ וְחַטָּאתָם פִּי רָעָה גְמֹלוּךְ וְעַתָּה שָׂא נָא

לְפֶשַׁע עַבְדִּי אֶלְקִי אֲבִידְךָ וַיְבָרַךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו (נ, ז)

רבנו אפרים ז"ל בפירושו (כ"י) עמד לבאר מדוע אמרו "ועתה שא נא לפשע עבדי אלוקי אביך" ולא אמרו 'שא נא לפשע עבדיך', משום שכאן כפרו שלא היו עבדיו אלא עבדי ה', לפי שכמה פעמים אמרו 'עבדיך אנחנו' לפיכך חזרו והודו שהם עבדי ה', ומכאן רמז למי שכפר בעיקר שאין לו כפרה א"כ ילך למקום שכפר ויודה להקב"ה, עכ"ד.

ואני בעיני - אומר החיד"א בספרו חומת אנך - אחרי התאבקי בעפרות רגליו אומר שאין זה כפירה, שהרי אברהם אע"י בשעה שהשכינה היתה אצלו אמר למלאכים "כי על כן עברתם על עבדכם" (יח, ה) ויעקב אע"י אמר לעשו "לעבדך ליעקב" (לכ, יט) וכנהג רבות.

ואף על גב שכתבו התוספות (קידושין מג.) שאוריה שאמר 'אדוני יואב' מרד

דבר בעתו

שובבי"ם

כתב האר"י ז"ל בפ"י התורה שימים אלו מסוגלים לתקן עוונות יותר מכל השנה להמתענים, לכן מתחיל מפ' שמות שאז התחיל השיעבוד, ונגמור בפ"י כי תקנה עבד עברי" (בא"ה תרפ"ה סק"ב, הובא שם במ"ב, ועיין בשע"ת

שם שדן לענין תענית בימים ה' אם הל' ח' או ט"ו שבת ביום זה).

- יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום חמישי מפרשת שובבי"ם ת"ת (מג"א שם). וברכי יוסף כתב: "ומנהג תעניות אלו בכל השנים אלא שבשנה מעוברת מתקן יותר כמ"ש מהר"ח זצ"ל" עכ"ל.
- במלבושי יו"ט (תוי"ט) כתב הטעם שמתחילים מפרשת שמות משום הנאמר "הנה צעקת בני ישראל בני ישראל וגו' ועתה לך ואשלחך וגו' עד פרשת שקלים שאז משמיעים על השקלים לתת צדקה והוא במקום תענית (א"ר סק"א).
- נוהגים ללמוד מסכת כריתות משניות וגמ', וספרי יראים בימי השובבי"ם (יסוד ושורש העבודה).
- "נעים גורלכם כי נתקשרתי להתחזק בימים קדושים האלו, ואם כי אין ביכולתנו להתענות ולסגף כמקדם, אבל בלי ספק כי צער הסבל והסיוגון בכבישת הרצונות יותר נשגב ויותר מועיל מצער מניעת האכילה"
- (כתבי הסבא מקלם עמ' ל', וכבר כתב המ"ב (סי' תקע"א סק"כ): "וראיתי כתוב בספר אחד שכשאדם רוצה להתנדב תענית טוב יותר שיקבל תענית מן הדבור כמה שיקבל עליו מן האכילה כי ממנו לא יהיה לו נזק לא בנפשו ולא בנשמתו ולא יחלש ע"ז, וכעין זה כתב הגר"א באגרותיו שצריך האדם לייסר עצמו לא בתענית וסוגיפם כ"א ברסן פיו ובתאוותיו וזהו התשובה וכו'").
- "ראיתי בשם האר"י ז"ל: ליהרר בימים הקדושים האלו מכעס וקפדנות, ולכוין בברכת הנהגין" (שם).
- "מה טוב היה להנהיג בימים האלה למוד ספר "אורחות חיים להרא"ש", והובא בסידורים ולחלקו לימים, כמו שהרגיל הגאון בעל התוי"ט ז"ל, (שם).
- בימים אלו יש להזהר בקפידא מלדבר לשון הרע שברית הלשון חמור יותר (פמ"ג תרפ"ה, והאר"י ז"ל)
- תיקון גדול בימים אלו לקדש עצמו במותר לו (ברכ"י, וכה"ח סק"ז).
- צריך ליהרר בימים אלו מלה"ר ומשיחה בטלה ושחוק (יוש"ה פמ"ג יוסף אומין).
- חידושי תורה הינם תיקון גדול לכל עוון ולכל חטאת, ובפרט לעוון המר, וכו' שתיקונו שיטרח במוחו לחדש חידות, וזה לבנות מה שהרס, (פלא יועץ, שבט מוסר, אגלי טל שביאר הגרמ"מ מקוצק זצ"ל שמה שכתב הוזהר שאין על זה תשובה, הוא משום שכל עברה פוגם בלב על כן מהני תשובה לטהר הלב, מוש"כ פנים זה הוא פוגם במח, ע"כ לא מועיל תשובה רגילה, אלא ע"י תכנית חידושים

בתורה שמאמץ מוחו הרי הוא תיקונו, וכן הגר"י הלל שלי"ט א' תמיד לפני עריכת התיקון נוהג להדגיש שיעקר התיקון הוא למוד התורה ביגיעה ובעיון ושביירת עבודת המדות - עיין בספרו תקנת השבים).

שוב בנינים שובבים - ארפא משובתם

לסיומא דחומש בראשית

- נהגו לעמוד בפסוק האחרון של סיום הספר, (ור התורה, שולחן הקריאה ועוד, בשם גדולי האחרונים), ורצוי שהקורא יפסיק קמעא לפני הפסוק האחרון, מפני הרעש שנגרם בגין קימות כל הקהל, וגם שהקהל טרודים לקום ולא ישמעו את קול הקורא.
- נהגו להכריז ולומר למסיים לקרות בתורה בסוף כל ספר - מחמשה חומשי תורה - "חוק", (ביאור הגר"א והגהות רעק"א בסי' קל"ט ע"פ הרמ"א שם שהוא ממש סופרים).
- יש שאמרו ג' פעמים "חוק" שהוא בגימטריה משה (חמש סופר ועוד), אולם מנהגו הוא לומר פעמיים "חוק" ובפעם השלישית "נתחזק", כלומר "חוק חוק" - לעולה לתורה, "נתחזק" - גם הציבור, והוא ע"ש הפסוק (ש"ב י - י'): "חוק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו" (ערוך השולחן).
- טעם לאמירת "חוק" דסמכוהו על הפסוק בספר יהושע "לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך חוק ואמין" ואיתא במדרש עה"פ הוה: שכשסיים התורה אמר לו הקב"ה "חוק יהושע ואמין יהושע" (רמ"א קל"ט, ועיין ב"י סי' קל"ט, ואבודרהם).
- כמה טעמים לאמירת "חוק חוק ונתחזק" א. טעם שאומרים בסיום כל חומש חוק חוק ונתחזק הוא כמו בסיום מסכת שאומרים הדרן עלך שיחזור ולא ישכחנה, כך אומרים כאן, חוק שסיימת החומש, ויישר כוחך ושוב תתחיל, (ש"ת מהר"מ מינין סי' פ"ה) ב. מפני שהתורה מתשת כחו של אדם, ג. לפי המשנה שאומרת שתורה צריכה חיוזק (פרי הדש סימן קל"ט ס"ק א').
- העולה לתורה לא יאמר "חוק" לפני הברכה, משום הפסק בין קריאה לברכה (שולחן הקריאה, קצות השלחן, לוח אר"י, ועיין באורחות רבינו שנהג שהעולה לתורה כן אומר חוק - והטעם הגרמ"ק שברכה אחרונה לא היו הפסק כמו בברכה שלפניה כי אין עובר לעשייתו - אליבא דהילכתא גליון 21).
- אם הבעל קורא עולה שביעי אחרון והרי הוא מכריז חוק אחר הקהל, יש שרצו לומר שגם כאן יאמר, אף שהעולה אינו אומר משום הפסק, מכ"מ כיון שבדיעבד לא חשיב הפסק, א"כ אין ראוי לבטל המנהג שהבעל קורא מכריז אחר הקהל "חוק חוק ונתחזק" (קובץ בית אהרן שנה כ"ז אות א'), אולם שו"ת רבבות אפרים (ח"ב סימן צ"ח) מצדד שהבעל קורא לא יאמר, אלא אחר יחזור בשבילו ויאמר "חוק".
- גם אלו שאין נוהגין לעמוד בכל קדיש, בקדיש זה שלאחר קריאה"ת כיון שנעמדו לאמירת "חוק" ישארו עומדים באמירת ה"חצי קדיש" כדין "קדיש שתפסו בעמידה".
- [יש שהעירו - שיש לסגור את הספר תורה לפני שאומרים "חוק", כדי שלא יאמרו שגם ברכת "חוק..." כתוב בס"ת].

מעשה חכמים

וְשִׁכְחֵתִי עִם-אֲבֹתַי... וְקִבְרַתִּי בְקִבְרֵתָם (מז. ל) בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר קְרִיתִי לִי (ג. ה).

הגאון הצדיק רבי מרדכי בנט רבה של ניקלשבורג צוק"ל, ומגדולי גאוני וצדיקי דורו, נאלץ לצרכי רפואה לנסוע למרחצאות קרלסברג, ובשהותו שם נסתלק לבית עולמו, ומפאת קוצר הזמן הובל הצדיק לקבורה בעיר ליטנשטט הסמוכה, אולם כשנודע הדבר לבני קהילתו בניקלשבורג, הרימו הללו קול זעקה ותבעו לפנותו מקברו ולהעבירו לעירם בסמוך לקברי אבותיו. עקב כך פרצה מחלוקת בין שתי הקהילות, עד שהוסכם להציג את הדבר בפני גדולי הדור, והוצע שהחתם סופר יכריע בדבר, והוא צידד להתיר את פינוי הקבר אך לא קבע את הדבר באופן ברור וביקש שהות איזה זמן עד שיכריע סופית, ורק לאחר כחצי שנה הודיע כי הגיע להחלטה ברורה להתיר את פינוי הקבר והעברת הנפטר לניקלשבורג, וכך נעשה.

מקורביו של החתם סופר בקשו ממנו להסביר טעם פסקו והחלטתו, ואז הסביר להם סוד הענין - התברר כי רבי מרדכי בנט התגלה בחלום הלילה לחת"ם סופר והוא בעצמו ביקש להוליכו לקבורה בניקלשבורג. הנפטר אף גילה בחלום מדוע נגזר עליו להקבר חצי שנה בליטנשטט, כי בצעירותו בא בקשרי ארוסין עם בתו של רב הקהילה. חרשים ספורים לאחר מכן ביטל את הקשר מסיבות שונות, ומפני שגרם צער לכלה ולמשפחתה, אף על פי שמעשיו היו שקולים על פי דין תורה, דקדקו עמו מן השמים לשכב חצי שנה רחוק מעירו. הגאון רבי מרדכי אף הוכיח את דבריו, כאשר ביקש מהחת"ם סופר לבדוק, שהכלה לשעבר קבורה בסמוך לקברו הזמני בליטנשטט. כשהתעורר החת"ם סופר משנתו עמד נפעם וכששלח לבדוק בבית הקברות, גילה כי החלום נכון, ולכן כתב את תשובתו הברורה.

דברי מורנו ראש השיבה שליט"א

המשך מעמוד הראשון
וצ"ל שגם במקום שיש אפשרות לדון, שבזה אין כח לכפות פשרה, מ"מ יש לדיין כח לדון פשרה אלא שבעינין שיסכימו הבע"ד לקבל דין של פשרה, וכעין יחיד מומחה לדעת רש"י והרמב"ם שיש לו כח לדון רק ע"י קבלתו לדיין.
וכן נראה מדברי הרא"ש ב"מ (פרק ט ס"ס מג) שביאר בהא דפשרה בעיא קנין, היינו משום "שלא יסרבו מלקיים הפשרה ולא מטעם מחילה", והיינו שאין הקנין קנין להתחייב בגוף הממון אלא קנין של הסתלקות מהזכות לדון וקבלת הדיינים עליו כפוסקי הפשרה. אבל אחרי שקבלם הריהו מתחייב בדין פשרתם.
וכן מבואר לכאורה בדברי השלטה"ג בסוגיין, שכתב: "ונראה בעיני שאין כל הדברים הללו [שנחלקו אם מותר לבצוע או לא] אלא כשבאים להטיל פשרה כפי הנראה בעיניהם ושלא מדעת בעלי דינים, אבל אם הם מודיעין להם טיב הפשרה ומפייסים אותם עד שהם מתרצים למול אחד לחברו או לתת אחד לחברו דבר ידוע, אפילו אחר גמר דין ראוי לעשות כן, ובלבד שלא יהיה שום צד הכרח בדבר אלא פיוסים ופיתויים, וזו היא מצוה גדולה והיא הבאת שלום בין אדם לחברו, וכך היה ענינו של אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום" ע"ש. וחזו"ן דפשרה דסוגיין היא "שלא מדעת בע"ד", והיינו שאחר שקבלו לדון בפשרה מחיל הדיין עליהם דין של פשרה.
ועי' בספר אילת השחר שהקשה, איך מהני קנין דפשרה, והרי ממ"נ אם מתחייב לאחר שיפסקו את הפשרה כדין קנין לאחר ל', א"כ כלתה קנינו, ואם מתחייב מעכשיו סכום שיתברר אח"כ, הו"ל כביריה. ואם כדברי הרא"ש שהקנין הוא על קבלת הדיינים לפשרה לק"מ כמובן.
ויש בדבר זה נפקא מינות רבות, האם קרובים כשרים לדון בפשרה, ואם צריך עמידה בשעת גמר דין דפשרה, ולפ"ז יתכן לומר שגם בפשרה תהיינה האזהרות שישנן על הדיין.

עצב השבת

הרב אריה דוד הכהן קאפמאן שליט"א

אשר כיבד את ה' באורים בש"ק

לע"נ הוריו היקרים

הר"ר חיים מאיר ב"ר יחיאל ז"ל

זוג' מרת שרה רחל בת ר' משה ע"ה

בזכות מצוה גדולה זו יזכה לרוות נחת דקדושה

מכל יוצ"ח, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

ולשפע ברכה והצלחה



הזמן מתארך
אבל אסור לשכוח!!!
עדיין חסר סכום כסף גדול עבור הציפוי
תורמים לציפוי בית המדרש - ללא חסרון כיס!!!